

Цветкова Юліанна Володимирівна

До питання про добровільний характер утворення федерацій.

Сучасні проблеми порівняльного правознавства 2015 Ужгород

978-617-7132-26-3

Цветкова Юліанна Володимирівна

Цветкова Юлианна Владимировна

Tsvietkova Yulianna Volodymyrivna

До питання про добровільний характер утворення федерацій.

К вопросу о добровольном характере образования федераций.

Discussing the voluntarity of the ways federations are formed.

Ключові слова: федерація, суб'єкти федерації, способи утворення федерації.

Ключевые слова: федерация, субъекты федерации, способы образования федераций.

Key words: federation, units of federation, ways of federation' forming

Беззаперечним сучасним трендом розвитку світу є глобалізація, яка у правовій сфері проявляється через зближення правових систем, держав та створення наддержавних інституцій. Одним із способів такої зближуючої організації територіального устрою складних утворень є федерація. Численність способів, обставин та особливостей утворення федерацій у минулому, сучасності та майбутньому дає ґрунт для різноманітних наукових дискусій із невпинною актуальністю.

Теорія та принципи утворення федерацій активно обговорювалися у працях вітчизняних і закордонних дослідників, однак зважаючи на складність та різноманітність цього інституту, залишаються дискусійними.

Цветкова Юліанна Володимирівна

До питання про добровільний характер утворення федерацій.

Сучасні проблеми порівняльного правознавства 2015 Ужгород

978-617-7132-26-3

Цветкова Юліанна Володимирівна

До питання про добровільний характер утворення федерацій.

Сучасні проблеми порівняльного правознавства 2015 Ужгород

978-617-7132-26-3

Переважна більшість дослідників теорії федералізму визначає у своїх працях обов'язковість добровільного характеру утворення та розпаду федерацій. [1, 15-16; 2, 96-97, 3, 169] Однак, на нашу думку ця теза є спірною.

Добровільне досягнення консенсусу шляхом пошуку компромісу у вирішенні принципів засад існування держави, який би задовольняв представників, еліти та громади конкретних суб'єктів, що об'єднуються у федерацію є своєрідною ідеальною моделлю. На практиці принцип добровільності реалізується лише за відсутності зовнішнього впливу, переважної територіальної відокремленості, реальної економічної й політичної самостійності та наявності щирого усвідомленого бажання більшості суспільних кіл. Зразками такого шляху утворення федерацій виступають класичні федеральні держави такі як США та ФРН.

Якщо ж звернути увагу на держави меншої території чи економічного й політичного впливу на світовій арені, то тут може спостерігатися елемент примусовості у запровадженні федеративного устрою. Класичним прикладом утворення федерації під значним тиском є федералізація Чехословацької Соціалістичної Республіки 01.01.1969 р. Відповідні зміни до конституції тут були внесені під тиском СРСР після придушення повстання «Празької весни» у серпні 1968 р. У союзі Чехії та Словаччини таким чином Словаччина, яка була набагато більш проросійські налаштована ніж Чехія, здобула додаткові важелі впливу на внутрішню й зовнішню політику держави й таким чином могла виконувати роль якоря, що утримував Чехію у соціалістичному про-

Цветкова Юліанна Володимирівна

До питання про добровільний характер утворення федерацій.

Сучасні проблеми порівняльного правознавства 2015 Ужгород

978-617-7132-26-3

Цветкова Юліанна Володимирівна

До питання про добровільний характер утворення федерацій.

Сучасні проблеми порівняльного правознавства 2015 Ужгород

978-617-7132-26-3

радянському таборі. Стабільність цієї примусової федерації утримувалася на стійкості СРСР, отже одразу після його розпаду ЧССР розпалася на дві незалежних держави. На нашу думку сам шлях, яким відбувся цей розпад, мирне та спокійне «оксамитне розлучення» 01.01.1993 р. є ілюстрацією штучності федерального об'єднання Чехії та Словаччини й абсолютного не зацікавлення в цьому ані їхнього населення, ані політичних й суспільних кіл. Без волевиявлення населення своєї території у 1946 р. була визначена федеративність Югославії. Тут примусовим чинником виступав внутрішній фактор – політика Й. Тіто та Союзу Комуністів Югославії. Представники окремих народів СФРЮ до самого її розпаду не вбачали потреби в такому об'єднанні. За переписом населення 1981 р. лише 5 % самоідентифікували себе як «югослави», інші ж вважали себе приналежними до окремих республік [4]. Так само як й у випадку із ЧССР, примусово зібрана федерація Югославії розпалася при зникненні сил, що відповідали за її утворення. Смерть Тіто (1980) та послаблення СРСР призвели до утворення на теренах колишньої країни незалежних держав, причому у деяких з них стосунки із своїми колишніми спів-суб'єктами залишаються досить непростими.

Найцікавіше в розпаді федерацій Чехословаччини та Югославії є те, що практично одразу після здобуття своєї незалежності новостворені держави увійшли до ЄС. Це є свідченням того, що їхнє населення не є проти глобалізаційних і об'єднуючих тенденцій і не тримається фанатично за свій суверенітет й повну незалежність, чим можна було б спробувати пояснити

Цветкова Юліанна Володимирівна

До питання про добровільний характер утворення федерацій.

Сучасні проблеми порівняльного правознавства 2015 Ужгород

978-617-7132-26-3

Цветкова Юліанна Володимирівна

До питання про добровільний характер утворення федерацій.

Сучасні проблеми порівняльного правознавства 2015 Ужгород

978-617-7132-26-3

розпад цих федерацій. Населення цих держав було проти конкретних федеративних утворень із своїми сусідами, а не проти наддержавного регулювання взагалі.

Прикладом ще однієї штучної примусової федерації до 2011 р. виступав Судан. Утворений як окрема територіальна одиниця за рішенням Великобританії та Єгипту у 1936 р. він містив в собі 27 штатів, які угруповувалися в північну й південну частину. Слід зазначити, що в даному випадку на момент визначення території держави та її устрою місцевий уряд був сформований Великобританією та Єгиптом, незалежність держави у 1952 – 1955 р. була фактично октроїрувана. Більше 70 років спроб узгодити суперечки між населенням різних суб'єктів закінчилися референдумом та створенням двох незалежних держав.

Таким чином, підсумовуючи вищенаведене, можемо зробити наступні висновки:

- Утворення федерації може відбуватися не добровільно, із бажань її населення та територіальних громад, а й примусово, за ініціативою зовнішніх чи волонтаристських внутрішніх факторів.
- Утворені із допомогою примусу федерації характеризуються нестійкістю, сильними відцентрованими тенденціями, що врешті решт може призвести до їхнього розпаду.

Цветкова Юліанна Володимирівна

До питання про добровільний характер утворення федерацій.

Сучасні проблеми порівняльного правознавства 2015 Ужгород

978-617-7132-26-3

Цветкова Юліанна Володимирівна

До питання про добровільний характер утворення федерацій.

Сучасні проблеми порівняльного правознавства 2015 Ужгород

978-617-7132-26-3

- Ймовірність розпаду примусово утворених федерацій збільшується при послабленні тиску або зникненні фактору, що сприяв їхньому утворенню.
 - Розпад примусових федерацій не суперечить загальним глобалізаційним тенденціям розвитку права та держави.
1. Клинченко О.В. Сутність та особливості федерального державно-політичного устрою: політологічний аналіз. – К., 1996 – 28 с.
 2. Теорія держави і права// За ред. Копейчикова В.В. – К.: «Юрінком Інтер», 2002 – 368 с.
 3. Котюк В.О. Загальна теорія держави і права – К.: «Атіка», 2005 – 591 с.
 4. СФРЮ // Режим доступу: <https://ru.wikipedia.org/wiki/СФРЮ> Дата доступу: 02.04.2015

Цветкова Юліанна Володимирівна

До питання про добровільний характер утворення федерацій.

Сучасні проблеми порівняльного правознавства 2015 Ужгород

978-617-7132-26-3